

De Dennenhorst:

een warm nest voor naaldbomen

tekst Ria Dubbeldam, foto's Hans Dijkstra/gaw.nl

Arboreta geven rust in ons jachtige bestaan, maar daarvoor zijn ze in het verleden niet aangelegd. Veelal waren ze bedoeld als wetenschappelijke collectie voor botanisch of bosbouwkundig onderzoek en onderwijs. Denk aan De Dreijen, Belmonte en Hinkeloord in Wageningen en Schovenhorst in Putten. Er bestaan ook diverse arboreta die het resultaat zijn van een uit de hand gelopen liefhebberij van particulieren. Pinetum de Dennenhorst in de bossen van Lunteren is daar een mooi voorbeeld van. Taxonoom Martin Heutink bracht er alle coniferen opnieuw op naam en zette zijn kennis ook in voor de nieuwe *Gids voor Nederlandse en Vlaamse arboreta*.

De ingang van Pinetum de Dennenhorst ligt goed verstopt. Vanaf de parkeerplaats van hotel-restaurant De Lunterse Boer leiden bescheiden paaltjes je over een smal pad. Het is een nogal kruip-door-sluip-door-route. Klopt dit echt? Maar dan sta je ineens in een oase. Stilte. En wat een mooie bomen in soorten en maten! Een winters zonnetje schijnt tussen de naaldbomen door en strooit twinkelend licht over het mos en de heide. Een roofvogel scheert plotseling vlak langs ons heen, ons beduusd achterlatend. Op de achtergrond hoor je de roep van boomkruipertjes. Wie weet horen en zien we straks nog goudhaantjes. Die schijnen er te zitten.

Martin Heutink komt vanachter de bomen aangelopen. 'Naaldbomen zijn een liefhebberij die is ontstaan uit verbazing en nieuwsgierigheid', begint hij te vertellen. 'Wat er zo leuk aan is, is dat je ze overal tegenkomt: in je straat, in de stad, op vakantie, overal ter wereld. [lachend] Zelfs als je naar een film kijkt, zie je ze vaak op de achtergrond!' Vanaf zijn jeugd is hij gefascineerd. In Hilversum, waar hij opgroeide, volgde hij eens een cursus van Nico Schellevis, groot naaldbomenkenner en toenmalig beheerder van Pinetum Blijdenstein. In Wageningen studeerde hij onder

meer plantentaxonomie. 'Een van de vijftig manieren om gelukkig te worden is door bomen te leren kennen, vertelde mijn vrouw mij eens. In dat kader plaats ik nu mijn interesse. En hoe verder ik op het pad van de naaldbomen beland, hoe meer ik in contact kom met bijzondere mensen.'

Collectie op naam brengen

Van zo'n bijzondere ontmoeting was ook sprake tijdens een dag over coniferen, georganiseerd door de Nederlandse Dendrologische Vereniging. Heutink zat als toehoorder in de zaal, en raakte in gesprek met zijn buurvrouw. Hij vertelde: 'Ik wil wel meer met coniferen bezig zijn, echt als werk.' Een schot

in de roos. Zijn buurvrouw bleek de voorzitter te zijn van de stichting Vrienden van het Pinetum de Dennenhorst. Bleek die nou op zoek te zijn naar een taxonoom om de collectie verder op naam te brengen! Taxonoom Schellevis was eraan begonnen, maar kon vanwege ziekte het project nooit afmaken. Drie jaar lang, van 2013 tot en met 2015, was Heutink bezig. Eerst zette hij alle bomen goed op de plattegrond en vervolgens liep hij nogmaals alle bomen af om ze te determineren en op naam te brengen. 'Het pinetum omvat 6 hectare. Dat is niet supergroot, maar er staan wel zo'n 1200 verschillende soorten, variëteiten en cultivars. De meeste soorten kende ik al wel, maar voor enkele moest ik

Op de achtergrond: mammoetboom (Sequoiadendron giganteum).

De langzaam groeiende kransspar met parasolachtig geplaatste naalden is in Japan een heilige boom.

een studie verrichten.' Heutink kende het pinetum al langer. In zijn studietijd kwam hij er wel eens uit interesse. 'Het zag er destijds best dichtgegroeid uit, maar sinds 2004 is er een nieuw elan. Nazaten van initiatiefnemer Dinger, de derde generatie, zetten zich samen met de vriendenstichting en de tuinman in voor het behoud en beheer. De paden worden goed onderhouden, de bezweken bomen worden weggehaald en nieuwe bomen worden aangeplant.'

Droom

Het pinetum is in 1934 aangelegd op initiatief van Henri Dinger. Al op jonge leeftijd toont hij

een grote belangstelling voor de natuur. In zijn vrije tijd zwerft hij vaak over de Kachelhei in Lunteren en droomt van een tuin met een bomenverzameling. Tijdens zijn studie mijnbouwkunde in Delft vat hij het idee op voor een pinetum. Naaldhout is in die tijd de meest gebruikte houtsoort in de mijnbouw. Het blijft echter bij een idee, want hij gaat werken in Nederlands-Indië. Tot hij vanwege de economische crisis zijn baan verliest. In 1933 komt hij terug naar Nederland en gaat in Lunteren wonen. Het pinetumplan komt weer op tafel en met wat financiële hulp koopt hij de Kachelhei van zijn jeugd om zijn bomen-hobby gestalte te geven.

Hij maakt een beplantingsplan, bezoekt samen met zijn vrouw boomkwekers in de omgeving en bestelt ongeveer 150 bomen. Maar dan dient zich onverwachts een nieuwe baan aan in Indië. De plannen geeft hij over aan zijn vader Anton Eduard Dinger en de heer Van Koutrik, die toezicht houdt. Onderweg op de boot schrijft hij de verdere instructies. Eind maart 1934 arriveren de bestelde boompjes. De ouders van Henri planten de eerste boom, een blauwe atlasceder (*Cedrus atlantica* 'Glaucá'), op een prominente, hogere plek op de heide. Hij staat er nog steeds. Zes jaar later, in 1939, komt Dinger voor een baan in Nederland terug naar Lunteren. Zijn coniferencollectie is en blijft onverminderd zijn passie. Samen met zijn vrouw houdt hij zich ruim vijftig jaar bijna dagelijks bezig met de zoektocht naar nieuwe exemplaren. Hij onderhoudt contacten met medeverzamelaars en geeft rondleidingen.

Levend natuurmonument

Pinetum de Dennenhorst is een levend natuurmonument en aan het bultige landschap waarop het is aangelegd lees je de geschiedenis af. 'Aan de westelijke kant, richting het dorp begint het park als het ware in 'vlak Neder-

land' en in het oostelijke deel ben je ineens in 'Zwitserland' beland', vertelt Heutink beeldend. 'In het verleden hebben Luntenaren op de woeste grond grind gedolven, als dagbouw. Daardoor zijn overal wonderlijke kuilen achtergebleven. En ach, die kuilen waren ook handig als stortplaats. Omdat in één van de kuilen een oud fornuis lag te roesten, gaf de familie de naam Kachelheide aan het stuk grond.'

Na bijna negentig jaar zijn de bomen mooi uitgegroeid, en heeft het pinetum voor veel mensen vooral esthetische waarde. Dat is ook wat Dinger nastreefde. Hij wilde de bomen in een natuurlijke omgeving tot volle wasdom laten komen, zodat ze hun schoonheid kunnen tonen. 'Hij richtte zijn pinetum thematisch in naar soortgroepen en speelde tegelijkertijd met kleur voor een fraaie aanblik. We liepen net langs de blauwe ceder waarachter hij gele taxuscultivars heeft gezet. Die composities zijn waarschijnlijk bewust gekozen.'

Proeftuin

Een belangrijke waarde van de Dennenhorst is dat je goed kunt zien welke soorten het goed doen op de arme, droge en zure Veluwe zandbodem; vooral nu in het nieuwe klimaat gezocht wordt naar meer klimaatbestendige soorten. 'Je ziet in een soort langjarig experiment dat met name sparren het moeilijk hebben door de combinatie van droogte en aantasting door de letterzetter. Die bastkever betekent de nekslag voor een aantal bomen.' De dennen doen het best goed, constateert Heutink. 'Zelfs dennen uit iets tropischer gebieden. Soorten die tien jaar geleden nog doodvroren, overleven nu wel. Vijf jaar geleden hebben we een aantal opnieuw geplant en die gaan nu goed. Afgelopen Natuurwerkdag op 4 november hebben we nog plekken voor nieuwe dennen gezocht, waar de deelnemers ze konden planten. Het zijn onze toekomstbomen. Ik heb eens tegen de familie gezegd: "Laten we ons nog meer gaan richten op dennen. Ze passen ook goed bij de naam van het pinetum. Dennenhorst betekent immers ook nest voor de dennen." In het pinetum staan inmiddels 39 soorten en daarnaast een stuk of twintig cultivars. Het is een van onze specialiteiten.' Dinger plantte altijd enkele exemplaren van dezelfde soort als risicospreiding. Soms zette

---

Pinetum de Dennenhorst is toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang. Kijk voor meer informatie op pinetum.eu/stichting. Honden zijn niet toegestaan in het verband met de loslopende schapen. Een vrijwillige bijdrage voor de instandhouding van het pinetum wordt op prijs gesteld. In het voor- en najaar zijn er vrijwilligersdagen, waar iedereen kan helpen.

hij ze in groepen verspreid in het pinetum. Esthetisch is dat mooi, maar het diende ook als pilot. Zo staat aan beide kanten van het park een groep *Tsuga's*. Heutink: 'We hebben bijna alle soorten, ook zeldzame als de Zuid-Japanse hemlockspar (*Tsuga sieboldii*). Beide groepen weten te overleven, maar als de bomen wat hoger worden, krijgen de soorten uit de nevelwouden van Noordwest-Amerika het wel moeilijk doordat ze de worteldruk om water uit de bodem te halen niet voldoende kunnen handhaven.'

Tropische fruitcocktail

Door het werk van Heutink is elke boom weer voorzien van een naambordje. Daardoor heeft de Dennenhorst tevens een educatieve functie gekregen. Iedereen kan op eigen houtje rondstruinen en soorten leren herkennen.

Voor groepen geeft Heutink op aanvraag rondleidingen. Dan vertelt hij onder meer over de historie van de tuin, de sparren, zilversparren, lariksen, ceders en taxusbomen et cetera. Zijn verhaal doorspekt hij met anekdotes en weetjes zoals: hoe kun je bomen herkennen aan hun geur? 'De naam hemlockspar verradt zijn geur al. Het blad ruikt naar hemlock oftewel in het Nederlands gevlekte scheerling. Overigens wordt deze naaldboom ook wel scheerlingsden genoemd. Zo zijn er dus twee Nederlandse namen die naar dezelfde schermbloemige verwijzen. Iets verderop staan we voor een enorme boom; de krachtig groeiende reuzenlevensboom (*Thuja plicata*). 'Die heeft een zoetige geur als een tropische fruitcocktail. Ruik maar.' Een paar bomen verder wrijven we een ander blad tussen onze vingers. een citroengeur komt vrij. 'Dan moet het een douglas zijn. Zo kun je sommige naaldbomen makkelijk herkennen aan hun geur.'

Het zijn leuke weetjes die Heutink graag vertelt. Onder meer tijdens zijn cursus naaldbomen herkennen die hij twee keer per jaar organiseert, één voor beginners en één voor gevorderden. 'Wat nou een conifeer is en wat een naaldboom, geeft soms verwarring. Als mensen zeggen: ik heb een conifeer in mijn tuin, bedoelen ze gewoonlijk een schubconifeer. In wetenschappelijke zin vormen Coniferae de groep van kegeldragers, zowel de schubconiferen als de naaldbomen. De bomen in dit pinetum zijn dus allemaal

De fijnspar *Picea abies* 'Acrocona'.

Bast van de grove den (*Pinus sylvestris*).

coniferen en ze dragen kegels. Het zijn ook allemaal zogenaamde naaktzadigen. Voor je beeldvorming: in een appel zijn de pitten omsloten door vruchtvlies, dus bedekt. Bij een dennenappel ligt het zaad los ofwel naakt in de kegel. De zaden krijgen een soort drone-propellertje mee en gaan met de wind ongeleid alle kanten op.'

Heilige bomen

Plots blijft Heutink staan bij een bijzondere boom. Een Japanse spar (*Picea torano*) in het Engels tiger-tail spruce genoemd vanwege zijn stevige oranje twijgen, die inderdaad iets weg hebben van een tijgerstaart. 'Dit is het grootste exemplaar van Nederland. In 2016 heb ik hem opgemeten en was hij 16 meter hoog. Het is bijzonder dat hij het hier zo goed doet. Want veel sparren zijn in de loop van de jaren gesneuveld.' Een ander fraai oudje is de langzaamgroeiende kransspar ofwel Japanse parasolden (*Sciadopitys verticillata*) met parasolachtig geplaatste naalden. 'Het is een tropisch ogende boom uit Zuid-Japan, een heilige boom, misschien omdat ie altijd groen is. Onder coniferen bevinden zich opmerkelijk veel heilige bomen, zo ook de ginkgo ofwel tempelboom.'

Sinds de afronding van het inventarisatieproject komt Heutink minder vaak in het pinetum, maar hij blijft er wel aan verbonden, alleen al door de rondleidingen en cursussen.

Momenteel denkt hij mee over het negentigjarig bestaan in 2024. 'We gaan er een mooi feestje en project van maken om het pinetum in de schijnwerpers te zetten.' Verder helpt hij het pinetum af en toe met specifieke verzoeken. 'Een lid van de British Conifer Society zag in onze database bepaalde coniferen, waar hij graag een foto van wil hebben. Nu ik hier toch ben, kan ik wel een paar foto's maken. Het pinetum dient dus ook als een referentiecollectie. De cultivars die hier staan zijn historisch. Tegenwoordig planten we in tuinen, parken en bossen heel andere variëteiten aan. Het selecteren en kweken gaat almaar door. De bomen geven hier een mooi tijdsbeeld van wat er in de jaren 30 van de vorige eeuw gangbaar was.'

Meer over cursussen naaldboomherkenning: www.conifers.nl.

Eind november is de Gids voor Nederlandse en Vlaamse arboreta verschenen. De gids brengt een belangrijke deel van de bomentuinen en interessante deelcollecties in kaart die Nederland en Vlaanderen herbergen, waaronder Pinetum de Dennenhorst.